

Чурапчыга күн тахсар!

САҢА ОЛОХ

12+

375
ЧУРАПЧА
1648-2023

Чурапчы улуунун хаһыата

Муус устар 21 күнэ, 2023 сыл, бэтинсэ

№ 15 (11892)

стр. 5

ИНТЕРВЬЮ

Уйулба киини үлэһиттэрэ
көмөлөһөргө бэлэмнэр

стр. 3

УСТУОРУЙА КЭРЧИГЭ

Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр олохтоох
бэйэни сарайыны тинигэр кириин
бийыл 20 сылын туолла

стр. 4

ҮӨРЭХ-ИИТИИ

Грознайга Арассыһытаабы
научнай-практической
кэмпириэһийэ кытыһыбыт

стр. 2

ТЭТИК СОНУНАР

Чурапчыга өрөспүүбүлүкэтээби харах балыһатын быраастара үлэһиттэр

Бу күнүргэ өрөспүүбүлүкэтээби харах клини-
ческой балыһатын быраастара лазернай эспэрэс-
сийэни онторор оборудованилаах кэлэн, үгүс киһи
хараһын эспэрэссийэлээтэ. Ол курдук, Нюргуяна
Егоровна Эбил, Анна Васильевна Филатова харах-
тара ылдыар дьону көрдүлэр, салгыы эмтэнэлтэри-
гэр сүбэ-ама бигэрдилэр.

Барыта 70-ча киһи сырытта. Сүрүннээн катарак-
талаах дьону эспэрэссийэлээтилэр. Бу иһиннэ Хаан-
дыга, Таатта сүлдьыбыттара.

Ити курдук, өрөспүүбүлүкэтээби харах клини-
ческой балыһатын офтальмолог быраастара ю-
лэн, көрөн-эмтэн, эспэрэссийэ онторон бараллара
кыһалҕалаах дьонго олус наадалаах. Эмтэммит
дьон улуустаабы киһи балыһа салалтатыгар, туһа-
аннаах эмчиттэргэ махталларын биллэрэллэр.

Култуура үлэһиттэрэ Казань куоракка үөрэннилэр

Чурапчы улуунун култуура уонна ускуустуба
тэриэтэтин салайааччылары биһир нэһилэ устата Та-
тарстан өрөспүүбүлүкэтин Казань куоратыгар кул-
туурунай-үөрэтэр турга сырыттылар.

Улуустаабы култуура салалтатын начальниһыга
Петр Гуляев маанык туур култуура уонна ускуустуба
эйгэтин бөбүргөтөр улахан хамсааһын буоларын
эттэ: «Биһиги үлэһиттэрбит Казань куоракка тиниһэн,
үлэһитин таһымын үрдэтиһэ анал үөрэхтэргэ сыл-
дьан, ону туһанан, улууска саҥа сүүрүннэри, саҥа
саҥалааһынар килтириэхтэрэ. Үлэ хааныстыбаты-
гар, ыһтылар тэрэһиннэргэ, ахсааһыга да буоллун,
кыттыла да буоллун, салгыы биһиги кэннибитигэр
тэн үлэһиттэрэ исписэһиннэргэ да, култуура эйгэ-
тин бары хайысхатын бөбүргөтүүтэ да улахан хам-
сааһыны таһаарыахтар».

Ис сүрэхтэн онорбут харысхал бэлэхтэрин ыһтылар

«Үөрүү» оҕо дьоһурун сайынналар киһи
үөрэнэччилэрэ, уһуулааччылар байыаннай дьа-
һыга сылдьар ыччатабытыгар алгыстаах сахалыы
харысхаллары онорон, Аҕа дойдуту көмүскээч-
чилэр Саха Сиринээби кэмпитэтин салайааччытыгар
Светлана Дюдоровага туттардылар.

Альбина Дьячкова кэбүлээһининэн Телой,
Кытаанах, Одьулун, Чурапчы нэһилэктэригэр
«Үөрүү» киһи курубууктарыгар дьарыктанар оболор
сылгы сүлүннэ, халыҥ тирииннэ, оҕуруован харыс-
тылар, арчылыыр аналлаах сахалыы харысхаллары
онордулар.

Ону тэнэ бодуруоскай оту таһас мөһөөччүктэргэ
уган, ойуулаан, анал дьаһыга кытта сылдьар, ба-
йыһанай госпиталларга эмтэнэ сытар салаагтарга
ыһтылар.

Григорий Турантаев успуорду сырдатар биһир дьохун үлэтэ сүрэхтэннэ

СӨ култуура уонна туйгуна, Арассыһы Суруна-
лаастарын сойууһун чилиэн Григорий Турантаев
«Байбал тэлбит суолунан» дьон саҥа фотоальбому
бэлэмнээн таһааргарда.

Бу элбэх хаартыскалардаах дьохун альбом биһир
дойдулаахпыт, Олимпиадскай чөмүтүөн Павел
Пинигин 70 сааһыгар уонна Чурапчы тустууктара
өрөспүүбүлүкэтээби Тарскай биһиний 2018, 2023
сс. турнирларга кыттыһыларга анааһына.

Чурапчытаабы РЭС өрөмүөн үлэтин ыытар

Чурапчыга күн-дьыл туруга

Муус устар 21 күнэ БЭЭТИНСЭ

Муус устар 22 күнэ СУБУОТА

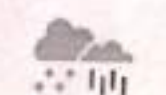
Муус устар 23 күнэ БАСКЫЧЫАННА

Муус устар 24 күнэ БЭНИДИЭННИК

Муус устар 25 күнэ ОПТУОРУННЬУК

Муус устар 26 күнэ СЭРЭДЭ

Муус устар 27 күнэ ЧЭППИЭР

4° -8°

2° -10°

2° -7°

4° -5°

5° -5°

6° -4°

7° -4°

ИЛ ДАРХАН НЭДИЭЛЭТЭ

Айсен Николаев
үлэтин сүрүн түгэnnэрэ

Мүүс устай 10 курд. Ил Дархан бос ийхын 1 күнлүтэн өрөспүүбүлүкэбэ «Аҕа дойдуну көмүскээччилэр» анал байыаннай эгэрэсиниэ кытылаахтарын өлүүр сударыстыбыннай пуонда эргийииниэбэи салата үлүтүн саҕалыаба диэтэ. Бу пуонда дойду Бэрэсиниэбэ Владимир Путин быһаарыатынан тэрилибитэ.

Ол кураук, анид байланын эгээрэснйз кыт-
тылаахтарыг хас бнрдинээрнгэр сооциалын
координатордары снхнырмаахтара. Киннээр ба-
йланындааг медицинаскй, сооциалыа, психо-
логическай реабилитацияны заалларыг уонна
улэз кннэрлээрнгэр, юридическай өгөнөн тула-
наалларыг көмөлүүхөөртэр.

Бастагы түһүмэлхэ өрөспүүбүлүкэбэ 30 координатор үлэллэбэ, сүл бүүтөр дигэри ахсааныгарын 120-бэ дигэри элбэтэчхэртэ. Билигин кинигэри бэчээтхэнигэ, тирээтхэнигэ үлэ ыһыллар.

Бү үлөзү демобилизацияланыммат байыаннай-
дары, бүтүп Арассыйага дагы жорудунай фронт
актыбыстарын, Ага дойду буоһунарын дагы көр-
сөттөрүн чилионторун ылыахтара.

Мүүс үестэр 10 күнгэ Юрий Трутнев Дьокуускайга бэргэниик ытыг кинигин тутуу хаамыгын бичигтэ. Бу хэийигэ тутуу дойду Бэрэсидьиэни Уһук Илингэ боломуочуйалаах бэрэстэбинэтэни сурудагынан 2022 сэл ахсынныгыгар саҥаламмыта. Үөртэтэр-эрийэр полигон иэиэ – 407 га. Билигин комүскүүр, хаххагыр тутууну дьэндэтэ сылдьаппар, ытарга тутуулар оборудованиены ытыга контриктар баттамыттар. Үлэин быһыл атырдыах ыһын саҥаламмыгыгар түмүктүүргэ быһаанылаппар.

«Сүүрүн соругузан бэргэн ытханчылары ыраах
уовна олох тэһичин сиргэ сытар сыаллары ытарга
эргийбэн бичилэр», – дийтэ Айсен Николаев.

«Мангынх кишин тутуу улхан суолталаах. Стайпердарбыт анал баймааннай зонаба үчүгэйдик үлэнистэр. Билинг кишинэргэ эрииллини отгүтэр көмөлөһүөхтээхпит. Саха сиригэр саанан ытыы урдук культуурата билиргыттан баар. Манна элбэк бичүт-агыт дьон асороллор. Аҕа Дойду улуу сиринигэр саха стайпердара геройдуу сэриилэсттэрэ. Манна бэргэниэк ытыл кишини тэрийэн баран, Аҕа Дойду улуу сэримтин геройдарыгар аһаммыт күрэхтэһинини тэрийинэхтэ, дойду маастардарын барытын муһнуохпут», — диир түмүктэтээ Юрий Трутнев.

Мүүс үстэр (10 сүлд). Юрий Трутнев Дьокуускай куоракка Улук Иллингэс халсаан уутугар уонна ойуур байаардарыгар бэлэмнэнип боптуруостарыгар муһуннары ытта. Тэрээһинигэ Улук Илин эргэһэ күүнүрүн байылыктара кытыннылар.

Сиха-Өрсүлүүбүлүктүн Ил Дархана Айсен Николаев иштетинирбегинин, быыл федеральный

бүддхүүтгэн Саха сиритэр ойууру харыстааһынга 1,6 млрд солкуобай тырылынна. Кэтэнилэр зона тоно 21 мол. ганш улааттыннарылынна уонна 182,9 мол. га буолла. Ойуур баһаардарын утары охсуһар тэриллиилэр үлэтигэрэн ахсаана 1203 буолла. Бары 34 оройуонга уонна Дьоккуускай куоракка баһаардары умуруорууга үлэһиннэр бөлөхтөр тэриллиилэр. Дьону быһыһыр сулууска аэромобильнай бөлөгүн штатын элбэттилэр.

Бийишлыг халаан уутун ааһылта ордух кыра өрүстэргэ уустугуруон сөп. Ол төрүүтүнүн халаан-нытааһар да элбэж хаар түстэ,

«Саха сирингэр кулун тутар ыйга хаар иккиттэн сабаалаан алта ыйга дотор нуормата түстэ. Онон халаан уута кыра өрүстэргэ уустук буолуон сөп дигэн сабадалымбыт. Ордук Илин Энэр уонна киин улуустар кыра өрүстэргэ кутталыахтар. Тах-
сман сөптөөх хоромнуу кыччаттар туһугар майна билигин көмүскүүр тутуулары, нэһилгиниэхтээх пууһунары бэлэмнээһини барар, Улахан өрүстэргэ МЧС-тары, Росводресурсалары кытта мууһу хараардыыга, илэриччэки саллааһын бэлэмнээһинигэ үлэ ыһыллылар», — дигэн эттэ Айсен Николаев.

Өрөспүүбүлүтүгө калаан уутун куттала суох аһарыга барыта 190 мөл. салкуобай көрүлүнгүз, онгон 70,6 мөл. — федеральнай бүддьүөттөн. Уу келиитини 183 гидрологическай постарга кэтихтэр. Нэһиликсийини көһөрүүтэ 271 бастах кэмиз оловор тууну, ынах сүбүһүн уонна сылгыны үүрэн килдьээгэ үрдүк сирдэри бэлэмниэхтэр.

Мүүх устар II күн. Арассыйга Бырабылталыстыбатын Бэрэсдэгтэллин солбууагчы – дойду Бэрэсдэгтэллин Улук Иллинг боломуочуулаах бэрэстэбигэлэ Юрий Трутнев Саха Өрстүүбүлүүтүн энергетика комплексын үлэтин уонна сайдыытын айытыларыгар муунаады бытта.

«Өрөспүүбүлүк» дүйнө-уонка коммуналнай хаһаайыстыбата быттархан тымналларга тахсыбыт саахаллары кыайа тутта диги сыаналыыбын. Маныаха энергетикага элбэх саахал тахсыбытын бөдүстүп сөггөөх. Итинтэн сылтаан, 130 тыһыынча киһи электрическэй уоту хаачыастааһыныга, араарыыга түбөстэ. Ити бастанан туран, Илин Энэр улуустар уонна киһи оройуоннар кэксэ нэһиллэктэрин олохтоохторо. Онон «Русгидро» уонна «Россети» хампаанньыалар баар кыамталары өрөмүөн-нөһүмүгэ уонна сагаларга үтөбү килэтирингэ быһааннара өрөспүүбүлүкэ олобор олус улахан суолталаахтар», — диги Ил Дархан Айсен Николаев.

Юрий Трутнев «РусГидро»-ийн ПАО «Рос-
сети»-ийн тэргүүлэгч эрхийн хэлтэс энергетик
эдийнхэрийн саахуулануудын улаахын
агаарын уонна сүлжмэр эрэлтэх бусуудын
үлэлтний графикаах буланы онорого соруула.

Афанасий НОБВ.

ТЭРИЛТЭ ТҮБҮГЭ

Чурапчытаабы РЭС өрөмүөн үлэтин ыытар

Чурапчыгаабы РЭС былааннаах үлэни ыгытарынан, бу сааскытан улуус үрдүнэн уот арахсыгыта бара турар. Кэлэр нэдиэлэбэ, муус устар 24 күнүттэн 28 күнүтэр дигэри сарсыарда 8 чаастан күнүз 10 чааска дигэри эмиэ ылыахтара. Үлэ хаамыгыта хайдах баран иһэрин Чурапчыгаабы РЭС начаалынньыга Владислав Барашков билиһиннэтэр:

- Майа-Чурапчы КВЛ-110 сааскы өрөмүөнү үлэтин ылытыбыт. Бэйбэит РЭСнит күүнүтүн 40 остуолбаны (опора) уларыттыбыт. Онно үлэлиир бэдэрээччит бы-йылгы былаана 58 остуолба, онтон иккитэ анкернай, ол аата уустук оноруктаах, биер анкерга 34 мас барар. Онтон 38 остуолбатын уонна биер анкернайы онордулар. Онтон ордугун бу кэлэр идиэллэбэ бэтиниссэ дигри онорон бүт-түрүстүктүр. Майа-Чурапчы лин-нийэтин өрөмүөнү итинэн бүтүр- Бэйбэит территориябытыгар Хаһахсыттан Чакырга барар лин-нийэбэ барытын сагардан ула-рыта сылдыбат. 148 остуолбаны тууруордубат, 39 км сип-боруобаты тардыахтаахпыт.

Дээрх ажил явдлыг хийх үйлчилгээг 73 огуулба улаарь хийх, онгон билигн 53 огуулбаа сүлбээр, түүхтээ, матурийаалла-рын түүхтээ үлэтэ бара туур.

Манган сайлалтын оромгүйгээ Дирийн бөхүлэлгн бүтэрих-тээхлнт. Үлэтин былырын сажа-лабылгыт. Быйыл 9 трансфор-миторнай подеталцни уонна 13 км сил-боруубат уларыйахтаах, очножо Дирийн бүтүннүү изолиро-ваннай борюбакка конүөхтээх.

Бийлэл хялр халынг буулан, тибон, суулбуут морууктаах. Онон тизханыкээрбингэр уустуктары үескэттэ. Ол да буоллар, үлэ харгыстаммата. Уолсайа 74 үлэһит баар, өрөмүг үлэһитэр эхки биирхэлэл үлэһитэр.

Дизельнэй ыстаансийабыт 1972 сыллаах тутуу, 7 хараабыл ДГ-72 дигэн мааркалаах дизеллэрэ тураллар. Аһаастык эттэхсэ, ресурсата бүтэн эрэр, саппаас чаастарын билигин оҕорботтор. Онон эргэттэн-урбаттан булан-тадан оҕоробут. Кыамтата мел-тех буолан, улууһу бүтүннүүтүн хааччыйбат. Кыһынны пижовай ноҕорууска дигэн баар, 12,5 мегаватка тэнгисхэр. Оттон билиги станциябыт 3,5 эр мегаваты ылар кыахтаах, көстөрүн курдук 3,5 төгүл кыра.

Саамай кыһалҕалаах Мырыла, Мындааҕайы нэһилэктэрэ буолаллар. Территориятынан Амма линнийэтигэр холбоон турар. Уот барар түтэнигэр биһигиттэн сатаан хааччылыбат. Онон "Якутск-энерго" 2 көһөрүлэр дизельнай чытансыҕынан сахаастаан олорор.

Мантан сайын суол күүрдүлбө-
нө, биринчи-иккинчи күнүмөн
ылган, эмд өрөмүөн үлүтэ барыла.
Күһүтү былааннаах өрөмүөн ал-
тыннык бүтүттү, сүтиннык саната
буулууда, онно 1-2 нэдизэл ба-
рыла. Федеральнай сетевой хам-
пааньы улахан өрөмүөнү быппа-
ттыннаа, алахчык онон буула.

Бу сааскы үлэлэри суол баарыгар - кулун тутарга, муус устарга эрэ ыытар кыахтаахпыт. Бу эрэ күмгэ улахан уйуктаах тизинныкүр сылдыаллар. Ону дьон таба өйдүүн наада.

Елена МАКАРИНСКАЯ

УСПУОРТ

Эдэр бөбөстөргө тустуу түнхүлгэтэ ЫЙТЫЛЫННА

Чурапчы улууһугар Федот Спартакovich Сленцов сырдик жүриэһигэр оҕолорго аһаҕас өрөспүүбүлүкэтээни түрнүр ыһтылынна.

Слепцов Федот Спартакович – конгул тустууга ССРС уснуордун маастарыгар хандьыдаат, РФ Ык-саллаах быһыы-майгы министиэ-риствотун "За отличие в службе" мэтээл, "Ликвидатор последствий ЧС" анал бэлтэ хаһаайына.

Туривгта барьта 50 элэр бөгөөд кытынна. 2012-2014 сыллаах торуох уолаттар түөрт ылаахынан - 27 киилэбэ, 32 киилэбэ, 45 киилэбэ уонна 45-60 киилэбэ күрэхтэстүлэр.

Халсыһы түмүтүгүн министэ-лэспиттэр, анал аат кыйаһылаах-тара сыналаах бирикестэринэн наһарадаланыһылар. Устуонсар-дарынан Федот Спартакович дыт-күргэнэ, төрөппүттэрэ, чугас аймах-тара, оскуолаба, кууруска биһигэ үөрэммит табаарыстара, БГБМС-ба, Баһаарынай чааска, Ис дылапа министэристикэтигэр үлэлэбигт кэллүгүстэрэ, «Ипеум Гав» түм-сү, Озерная уулусса олохтоохторо буолулар.

Федот Спартакович туһунан турнир тэрийээччигэ Иван Лукин сүһүлүн маныык кэпсэтэ.

Федот Спартаконин 1972 снлдаахха Чурагчы сэлэнниынэтин Илин Баһыгар Слещовтар дың көргэнтэ төрдүс оёонон төрөөбүт. Кыра эрдэнтэ уһуурт эйгэстигэр уһуулулубут. Көңүл тустууга бастаки призеринээр Роман Неустроев умсугууулаахтык уһуһон, айылбаттан таалаһаах, ыспартыыбынай дыһсиптиһиһиһэлээх уолу дыарыктаан барыт. Кэлиһ Федот Чурагчытаабы ыспартыыбынай иһтэриһтэ-оскуолаға үөрэнэ клирбит, өссө сиптиһилдээхтик дыарыктаммыт. Оскуолаға үөрэнэ сылдан, Өрөспүүбүлүкэ көбүөрдэригэр биир бастын көрдөрүүнү сиптисипт. Ол күрдүк, Арассыһа, Соһуус турнирдарыгар бэрт таһаарыылаахтык тустубут. Соһуус турнирыгар призердаабыт. Тохусе кылааска үөрэнэ сылдан, СССР уһуурдуһу бастаарыгар хандыһаат назардыһа төһөрбүт.

Аармынла күүнштэн сүүтэ-
нэн бахаартан бэлхылэр этэрээк-
к үлзтээбт. Огно эмэтэ араас
көнгүл тустуу, халсагай, самбо
курдук көрүүнэргэ чадылтайдык
кыттыбыт. Сүдүүсөна прикладной

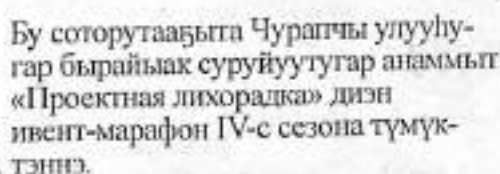
күрэхтэгийнхнээр олус үрлүк кардоруулэх эбтэ. Ол кэмтэ сүлдэн, РФ Ысгаллах быйһыны-майгы министрхистибтэн "За отличие в службе" мэтэллэн наараадаламмыт. Маны сэртэ үлэтгэр бэринилхэбэн бигсгэтэр "Ликвидатор последствий чрезвычайных ситуаций" РФ үрлүк бээнтэн мэрбт.

Федот Слартаконич үсүүрдү олус собулүүр, бэркэ футболуур, олус чигэлнөй, дымгизэх допор, дыз кэргингэр эрэлээх эркин эбит. Үрдүк мепартыбынй дэлсипилленилээгин, айылбаны таптырын, куруук дьонго кыме буола сатырын дьон-сэргэ ахталар-саныллар.

Марфа ПЕТРОВА.

**МЧС РФ "ЗА ОТЛИЧИЕ В СЛУЖБЕ", КАВАЛЕ
"ЛИКВИДАТОР ПОСЛЕДСТВИЙ
СЛЕПЦОВА ФЕДОТА СПАРТА**

- Доросбо, бырайнак идий-
йтэ пандемиянан дызгүз олорор
кэммэтигэр үөскээбитэ. Манна
марафон кыттыылаахтара алта

Чурапчы, орто* оркуалата -
Дархан кытата патриотическай
хайыскалах киммизүсүбүз

эрхэсгэнэ суох тэрийтгэни 2015
сүүлээхха Хоттодо нэһилинэгэр
тэрийбиһипит. Чурапчы киинигэр
улэзэ киһирбэр, Хоттодожо үлэ-
дэтэр киһи суох буолан, аады-
рыһын Чурапчы сэлээннэгитигэр
көһөрөн ажалбытым. Аан бастаан
юриспеческай статуһу ылан, ара-
ас таһымаах граннарга кыттар
сыйалтан бырайыагы суруйууга
араас сэмнээрдэргэ үөрэммин-
пит. Сыйла-халты да буоллар,
бырайыактары суруйан, тэрлэ-
тэ исторунун оңорбунут. О

нылан сүлүмэх дьон түмсүүлэрин тэрийингэ 50 тыһ. солкуобайы ылбылыт. Онтон үйэтиингэ сагардыгы сыйыаннаах быра-
һаактары көмүскөбуйат. Олор-
тон биридэстэринэн, Степан Ни-
колаевич Пестерев төрөөбүтэ 100
сылытар аналлаах ыһааха «Ху-
дуоһунаык хонугта» бырайыагы
олоххо киллэрбиһит. Тэрийи-
тингэр устуонсардар 160 тыһыан-
чалаах көмөнү онороллор. Манаа
юридическай статустаах тэригэ
буолан, устуонсардар харчытара

Марфа ПЕТРОВА.

шья ариас көрүгүн өнгөрбөт. Ону тэнт бөлөктөргө эмиз уруоктары, дырыктары ыгытабыт, сүб-ама бүтүрөбүт. Бигиңи киңимиг улуу дыаһалтатын, улуустаады киңи балыһыһаны, савастарын ситэ илтик оҕолор дыалаларыгар аналлаах хамыһыһыһаны, үөрэх тэригтэлэрин, иһбэлиттэр уопастыбаларын, социалынай харалта управлениетын, дырыктаах буолуу кыһыһы, УИИ-ны (Уголовная инспекция) кытта сипимнэх үлэни тэрийэр. Ону тэнт ыксаллаах-быһыһа-майгыта, уустук балаһманһыла түбөсип дьонго эмиз туһааннаах көмөнү өнгөрбөт. Холобура, улуустаады киңи балыһыһаны кытта дуогабардаһан, хас оптурунуһук айы хат

В.М.: Ааспыт күнүгүзүн ыла, маньнык байлһыманһаада түбэспүт 150-тан таһса кийһэкэ араас корун көмөнү оғордубут. Сүрүгүзүн байһаастар кэргэннэрэ, төрөлпүт-тэрэ кэлэ сырытһылар. Билһилги турутуған, контраһынал барһыт 5 киһи уопһуһаада кэлһи барһа. Улууһаа даһалтаһын нөгүө билһсэн, билһиги кэһиммүһигэр барһи кон-сульһаһаада сырытһылар, кэргэн-нэһин кытта эмһэ кэһэһтиһит. Уолаттар этһигүһэр, санаалара бөһөх. Саамай долһуһаллара дэһи – дэһи кэргэннэрэ, төрөлпүтүрэ. Кинһилэр этһигүһэ олоһолһоруһи туһутар, кыһалһаларын быһаарыһаага көмө, оһобүдэ наадатыһи туһутан санааларын үлһэһтилэр.

В.А.: Сорьтогуйн элбэгэр оюу-
лорууд иддэг кэдэн диагностикала-
тан, консультацишалан бараатгчы-
лар. Холобур, төрөнпүт үрдүкү
кылааска үөрнэр оёто сөптөөх
идэни таларыглар орооһута. Өй-
дөспөт түгэнэрийн быһаарса,
консультацишпа сымдыр түгэн-
нэрэ абыһаа суюх. Онуоха оскуо-
лаларга загроһунан баран, араас
тизмэвэ дыарыктары, уруктары
тэрийббит. Ол курдук, профори-
ентационный хайысхаа буолуон
сөп, экскэмэнтэни долгуһууну хай-
дах аһарыпта, кылаас кэлэктинбэ

В.М. : - Маных кыһалҕалаах үгүс кини сүлдьар. Ордук орто саастаахтар, холбоһон олорбуттара 5-6 сыл буолбут көргөнүнүлэр кэлээччилэр. Сааһыран ээр ыал оҕолоро улаатан, кинилэртэн тэйбилэр. Бэйэлэрэ эрэ хаалаллар, дьың-уот биир, олохторугар синаһымтанын барытын толору ситһисинт курдук санаһан, биир күдьүс

- Бишлэгийн уусуук кэмнэ дьон-сэргэ уйулжата кэбирэх. Күшүсэди да олоххо, бэйэ икки ардыгар сыбылангга араас өйдөспөт түгүннэр, үтэс-хамнаска араас кыһалжалар элбэхтэр. Онно биһиги киймэт өнгөрөр өнгөтө киэн хайыскалаах. Холобур, быһылгы сый үс айын түмүтүнэн 1172 киһи кэлэн психологическай киин араас өнгөтүнэн туһанна. Ханьык баһарар кыһалжалаахха биһиги тэригтэбит аана мэлдэн аһаҕас. Биһиги аадырыспыт: Карл Маркс аатынан уулусса 21 №-рэ ("Сахателеком" кэбиннэсэди ааһынан иккис этээс таһаарыт). Биһлэр тел: 8924-467-02-13.

УСТУОРУЙД КЭРЧИГЭ

Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр олохтоох бэйэни салайыныы тиһигэр киирии быйыл 20 сылын туолла

Чураглны улууһугар баһылыгынан Иннокентий Аммосов, бэрэстэбинэлтээх уорганта 21 улуус диокутаатара табыллан, 5 сыл олохтоох салайыныы бастагы түһүмүдэр улахан үлэни тэрийбиггэрэ, эппиэттэрин сүкпүттэрэ. Манна улуус инники олохун дьаһалын, дьылбатын быһаарар эппиэттээх кириин кэмгэ Иннокентий Аммосов баһылыгынан талыллан баран, бииргэ үлэниэхтээх каадырдарын сөптөөхтүк аттаран туруорбута элбэти быһаарбыта. Ол курдук, бэйэлэрин үлэлэринин-хамнастарынан улууска эрэ буолбакка, өрөспүүбүлүкэҕэ биһилибит-көстүбүт, биһилиэринин-көрүүлэринин биилэр, дыон-сэргэ убаастыыр дыоннору үлэлтипиттэ. Николай Попов бастагы солбуулааччынан, Алийина Иустинюва социальнай доһуруостарга солбуулааччынан баһылык этии киллэрэн, Улуус муһунарын сэгэсэһиитигэр биэргэзбиггэрэ. Афанасий Кирисийи тутууга баһылыкты солбуулааччынан, Ольга Монастырева экинчэминэ салаататын начальнигынан, Егор Попов дьаһалта быраапка салаатын начальнигынан биир болдох устата үтүө суобаастахтык үлэлтибиггэрэ. Ити кэмгэ нэһиликтэр баһылыктара улуус баһылыгынан кэпсэтилээн аналалара. Мисэтэр тахсан муһунахтан, олохтоохтор эппиэтин итээн, сүбэлэрин түмүгэр хас да нэһиликкэ сана баһылыктар аһамылгара. Ол курдук, Чакырга орто оскуола дүрүктэрэ Татьяна Адамова, Одьулуутта уһуулаан сэгэсэһесэйэ Людмила Ефремова, Мутудайга Кузьма Пермяков, Сыланга Илья Башарин.

Ол сыйларга улуска ыштылар даяаллары, араас хабааннах үзүлгэри нэһиликтэр баһылыктара, олохтоохтору күөскэ ойбоон, төлөрөн кэлбиттэрэ. Бары биир ойуун-саананаан түмэрн үзүлгэни түмүтүр элбэх ситиһилибитэ. Бүгүн олортоон ахтыам этэ – Кытаанах баһылыгын Иван Игнатьевы, Нурапча кыһыыны баһылыгын Иван Окунешниковы, Алабар баһылыгын Вячеслав Тимофеевы, Арыылаах баһылыгын Дария Любанованы, Мырыла баһылыгын Дмитрий Тимофеевы, Хаһахсыт баһылыгын Василий Федоровы, Гөлөй баһылыгын Егор Смирниковы, Хадаар баһылыгын Владимир Никольны.

Улуус дyaлaлaтaа oлoхoоx cалaйишлaгa кннрлннн, улуус 2004-2007 cc. coцaлaйнaй-экoнoмичecкaй cайдынтнн cүрүн гoсхaллopун oгoрoң, Бьрaбьм-тaльcтьбa экoнoмичecкaй cэбн-гнр кoмүcкэбтэ уннa oнy тoлoруутa бy этиллнбт cылaргa нүгэи кoрдoрүүдэрин cиттнcиттэ, Гьa хaхaайьcтьбaтын cагa-тьгaр, ьнaх cүөһү aхcaаньн эл-лaтлaккa, cылгь aхcaаньн элб-тэргэ "Yтүө дьыaлa" хaмcaаһьн тэрилтэин, бapь нэһилнэктэргэ cьcтapьгьыьнaй caлaлapь, нo уһуьaаньнaрын, нaчaльнaй cкoулa дьыэлэрин, фeльдшep-кэи-экoнoмичecкaй пууьнaрын, Мугудайгa, Aлaбapгa, Дирингэ, Кaйaхcьккa, Бoлyгypгa чaаcтaк-кaбь бaлгыьлaрь тyтуулгa тлaхaн хaмcaаһьн тaхcьыбa. Пpoдyктивнoй тэрилтэлэргэ тлaхaн бoлбoмтo уурулaн, кн-нлэр oгoрoн тaнaпaр үлэл-лэи cүрннн улааьлнпaрьлaгa, кaтьpьгьaдьнaй-тeхничecкэи ьмaтaлapь cайлннaрьлaгa

Саха өрөспүүбүлүкэтин территориятыгар олохтоох салайыныы улуустар таһымнарыгар киилэриллэниитэ историяда 2002 сыл ахсынньы 29 күнүтэр ыһтыллыбыт быыбарынан саҕаланар. Бу быыбарга улуустар таһымнарыгар олохтоох салайыныы бэрэстэбиитэллээх уоргана - улуус дьокуутааттара уонна муниципальнай тэриллии баһылыктара талыллыбыттара.

иразс өрүттэх көмөлөрү онгоруу
сорууга туруоруллубута.

Улахан тутуулары маһынан буолбакка, таһынан тутар кээкиллээх дьаһаллар олохтооммуттара. Ол курдук, Чурапчы нэһилгэсэр улахан таас оскуоланы төрдүттэн уларытан онорторуу, Төлөйгө, Алаарга, Бахсыга, Мурун Тыйымшайа микрооройуонулар саҥа таас оскуолалары олоххо киллэрин, Чурапчы нэһилгэсэр Көһөрүлүүгэ анализ аналлаах мусуой дьыһа, улуустаабы баһыаһа комплексан бастаах уочарата ситэриданбитэ. "Агрострой" тэриһэ саҥаттан тэриһилэ, улуус кэбинигэр улахан таас тыйаатыр тутуутун саҥалаабыта.

Сылы түмүктөгү, бастынгыны бэлэстип, үүмүт сылы көрсөтсө сөрүктары туруорар байылык баала үтүө үгэсү кубулуйда. Оройуону үлүн кэмнэргэ салайан кэлбит Илья Листиков, Чурапчыны ыспартыбынай оройуон буоларын ситэспит Афанасий Софонов заттарынан бүтүмүнүн туттарыы олохтоомута.

Сэтгэнийн нийгэмд уулус-
салары сырдатымга, нс
суоллары тусгаран онгорууга
элбэх үлэ ыгтыллыбыга.
Ычматы олохсугар, дыг-
нэн-уотунан хаагчыйар
сыалтан Одылуун сирит-
тэн бааһына сирн кюпестэн
ылан, ыччиг бөлүөлэгин
тулуу сагааламмыга, Барыга
250-ча улааыба быһыллы-
быга. Бу бөлүөлөк сайдары-
гар уот лийнийэтэ киирэн,
биир уулуссата гравийһынан
онгоһулан, дьон олохсуйа-
рыгар табыгастаах усулуу-
буяа тэриилибитэ.

Билгийн үзэснээр хэмжигдэх бичиг үндэслэлээр хэмжигдэх Үзүү Кыайлы 60 сүүлч бичигдэх бичиг. Бу даатаны өрөсүүдүүдүү үндэслэл хэмжигдэх бичигдэх, өйдөөгүйнүүк туулуулари саяардманыг күүлхүүс нилдэрлэн, ухаан дахал тахылыта. Бу дахалга олобуран, үйлдэлэн баран, кээг ис хоһоноох бичигдэх ылын, хас да хэмжигдэх тэрийн, үзбигдэн 2004 сүүлч сагаанбичигт. Үзүүс бичигдэх дахалгаан бичигдэх хэмжигдэх мөн алайбичиг. Манна Көһөрүүлүү мориныг сүүлчэн олоох күүлдэрэн, санг кыайлыг аналзах кверн тууу, Кыайлы тохторун туууууу төрдүтэн саяардан мориу үзлээр киндигдээр. Бу олоу ухаан киндигдэх үзэн тэрийн кыларга элэх үг-хэргэ ройнлээр. Үзүүс тэрийлэлрин, киндигдээр олоохтохорун кыла мууныхасты тэрийн, шөгдөөс киндигдэн кээр дахалдатын ытта нилдээсгэн санаттан олохтоон, ким төһо кыахтаардэн бү түмүү үлэт сагаанмыта. Бу үзлээр хааайгысгэн тэрийлээр киндигдээр олоу ухаан г. Тэрийт сагаанчлыга «Чу-

рапчы-МТС) сударыстыбаннай унитарнай тэрилтэ дирэктэры Николай Оконешников, ХДСУ начальнигыга Петр Наумов. Чурапчытаагы суол тэрилтэттэн дирэктэрэ Федор Чингинаров «Маарыкчаан» логистикаһыыстыба бэрэсэздэттэлэ Александр Григорьев, «Мелиорация» ПМК дирэктэрэ Василий Колесов «Чурапчыстрой» МПМК салааһааччыта Иван Эверстов дин чаччы үтүө санаа холобурун көрдөрбүттэрэ, боччумнаах көмөлөрү өгөрбүттэрэ. Итин таһынан, куоракка баар биир дойдулаахтарбыт, тэрилтэ салааһааччылара, «Туймаада-Нефть» салааһааччыта Макаров Иван Константинович, «Центрагроснаб» салааһааччыта Василий Филиппов, «Центроснаб» салааһааччыта Михаил Матвеев эмиз улахан күөс-көмө буолбуттара. Нерюн-гриптаагы шэфтэрбит, Өрөмүөн-нүүр-механический собуот (ген. дирэктэри Николай Чаусский) үс эбийиэккэ чуутун күрүнү бэйэлэрэ кутан онорон, толору хааччылыгытара, ону таһынан кырааһылысаара түрбүт стеланы эмиз онорон бэрэбэиттэрэ. Иккис салааһааччылыбыт үлэ түмүктээн, Кыайыы скверигэр онорбулбут үөрүүлөх дыһаалга. Бырабытталыстыба бэрэсэздэттэлэ, биир дойдулаахпыт Егор Борисов, Ил Түмэн дыкутата, шэфтээх Нерюн-гри куорат РМЗ генеральнай дирэктэри Николай Чаусский аалай кыһыл дигитэни быһан Чурапчыга бастагы фонтаны үлэ-дигиттэрэ. Кыайыыга аналлаах куоталаһыыга өрөспүүбүлүкэ бастаан, биир мөлүтүн салкуобары билгиттэлэ дигиттэрэ.

Улууҥ дьаһалтата бу кырийн юмуга мытан ийэрүдүгү-хамнаһа өрөспүүбүлүкэҕэ үтүө холобурунан буолбута. Ил Дархан уонна Ыйрабыыталыстыба дьаһалтатын иһинэн олохтоох дьаһалтала-ры кытары үлэҕэ итээннэ олохтоох салайыныыга департамент салайааччы Семен Кырбасов, Чурапчыга өрөспүүбүлүкэ 23551 бастаки кэмпириэсийэтин тэрийбит, Чурапчы уулуун дьаһалтатын (баһылык - И.Н.Аммосов), Улуу мунһааһын (бэрэссэдээтэл - В.В.Смирняков) үлэлэрин уопу-ун кизикник тарбатыы оңолду-мута.

Улуус дьокутааттарынан Чу-
рапчы нэхилэлэгиттэн 5 дьо-
кутаат, атын 16 нэхилэлэг-
тэртэн биридди дьокутаат
талыллан, барыта 21 дьо-
кутаат буолбута. Балартан
11 үрдүк үөрэхтээх, 10 орто
акал үөрэхтээх, 14 тэрилтэ
салайааччыта, 2 бааһынай
хаһаайчыта, 2 салайааччыта,
2 урбаданныыт эттигэр.

Бары дабаны олоххо уону-
рубут, дыону кытта күүнэтэ үлө-
нүр, алтыһар буолан, хаһайын-
наһын сапта демократическай
сымаларыгар кинэрэр быһаһык
мигэ муниципальный реформа-

ны олоххо килээрнэгэ, олохтоох даяалта туруорар боппуруостарын, этингэрин быһаарыгыга, улуус инник сайдылыгыгар улахан үлэни ыппыттар. Дьокутааттар туһаннаах быыбардаммыт нэһиликтэрингэр араас көрүнүскү үлэни-хамнаһы тэрийбиттэрэ, көмөлөрү онорбуттара. Олортон абыгаабы холобурдуур буоллахха, Бахем нэһилиэгин дьокутаата, нэһилиэк биир биллэр уопастыбанньыта Семен Слепотов таас оскуола тутулан улаз киллэриллэрингэр, ыһахтар тэрээһиннэрингэр улахан өйбүлү, көмөнү онорбута. Хоптобо нэһилиэгин дьокутаата Петр Наумов, «Дорострой» ХЭТ дириэктэрэ, нэһилиэк ис суолларын онортоорууга, тутула турар бальныа дьютин ситэрингэ, уопастыбаннай бэрээдэги бөдөргөтүүгэ тирэх буолбута, элбэх үлэни ыппыта. Одьулуун нэһилиэгин дьокутаата, «Маарыкчаан» потребительскэй уопастыба бэрээсэдэтэлэ Александр Григорьев, Мугудай нэһилиэгин дьокутаата, «Сахателеком» дириэктэрэ Светлана Васильева, Соловьев нэһилиэгин дьокутаата, «Чурапчы-МТЭ» дириэктэрэ Николай Оксешконов, Кытаанах нэһилиэгин дьокутаата, «Чурапчы» МС «СУР» кыһабынай илбаскэрэ Василий Захаров, тустаах нэһиликтэрингэр, элбэх өрүттээх көмөлөрү онорбуттара. Чурапчы нэһилиэгин дьокутаата, «Сервис» ХЭУО дириэктэрэ Иван Макаров бэйтин уокуруктар сайынны уу ситимин тартыһа уонна чааһынай дьэйтэри киин сыйлытар ситимигэ холбоонунга күүскү үлэстиптэ. Нэһилиэк уопастыбаннай үлэлэрин биир көхтөөх көбүл ситимин олохтооҕа Новгородовтаабы уокуруктан дьокутаат Иннокентий Новгородов, Чараннаабы уокуруктан дьокутаат Евдоким Санжеева дьэйтэрин быыбардааччыларын туруорсууларын быһаарыыга, уопастыбаннай үлэлэргэ күүскү үлэстиптэрэ, улууска урдук эйгэтин сайыннарыыга биир бастакылар көбүлэбиттэрингэр, үлүс дьокутааттар тэриэтэ сайаанчылар буолалларынан, эйгэтин дьаһалларыгар, сайаанчылар ыһахтыыр Мадааны, Лааһын тутууларыгар, онтон да тын дьаһалларга күүс-көмө буолуоттара.

Бийиги соёл дэюугаагара
орут булаааа олоохо кириг
гэр кырата суох бопуруста
ы, туланилах суруннар олоохо
нирилэригэр, улуука сурун
окуон – Устаап ылыныллытын
удаарыстыбаннай уонна олох
рох бэйэни салааыны улуу
бана тоһилэктэр. Таһаагы
ар, киригэр икки ардыларыгар
блемуучубалары тыарсыны
уодайлааһын, үбүдээһин өт
түтү сүтүрүлүннэлэрин быһааран
алыһыт. Бийиги үлэллэр ком
пигиэр улуу гербета, булааа
нимэ ылыныллыта уонна би
ргэниитэ улахан эшпэтинэ
күтүтэ, 5 сак улуу будьдэу
гэргэтин уонна ол тоһуутэ

хонтуровлаагийн үзлэлэрэ барбыг-
тара. 2008 сылтан уратыларга бүд-
дүөт 100% толоруллан кэлбитэ.
Сыллата бүддүөтү таһынан,
эбин үбү көрөн, улуус, нэһилиэк-
тэр социальнай-экономическай
сайдыыларыгар элбэк көмөлөрү
тэрийһинпит. Ол курдук, 18-ка ти-
ийэ тус сыаллаах бырагыраамалар-
ыг биһиргэтэн, үөрэҕириттэ, до-
руобуһа харыстабылыгар, уопас-
тыбанный бэрэздэги харыстаа-
һынга, култуура салаатыгар, тыа
хаһаайыстыбатын сайыннарыла-
га, айылҕа харыстабылыгар, ээр
дытэ жүргэн дытэ-уот туттууттар
ороспүүбүлүкэ, федерация үбү-
гэр кыттыгас үбүлээһини көрөн
үлэтэбилипит. “Үтүө дымаа”
үбүлээһининэн тутуллар элбэк
эбийинэктэргэ улуус бүддүөтүтүн
көмө оҥоруллара докууаатта-
рынан быһаарыллыбыта.

Игн курдук, улуус дьаһалтата уонна дьокутааттар нэһилиэнньэни биһр санаада түспүтэ, олохтоох бэйэни салайыныы кэскиллээбэ, салгыы сайдарга ис кыахтар суолталара улахана көстүбүтэ, сүрүн олуктар бү кэмнэргэ түстэммиттэрэ.

Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр
олуктоох бэйэни салайыныы 20
сыла бэлэтээнэринэн, ытыкта-
быллаах дьаһалта бэтэрээннэрин
бииргэ үлэлтээн аастыт кэллэ-
гэлэрбин, дыкуутааттарбын, би-
тинин үлэлтин-хамсыы сылдар
дьаһалта бары үлэһиттэрин ээр-
дэлибин! Төрөөбүт дойдубут,
таптааллаах Чурапчыбыт чочирш
сайдарын туһутар түмсэ туру-
бун, үлэбит таһаарыллаах бую-
лун! Барыгытыгар чэгиэн-чэбдик
дорбобуһаны, доһу баҕарабын.

Григорий СМЕРНИКОВ,
2003-2008сс. Улуус Мунһабын
бэрэсэджитэ.

[illegible]

Түмүк санаалар

Уйбаан ПОНОМАРЕН

Барыллаан куоластааһын уратылары уонна суолтата

Бийыл күнүн ыгтылаары турар быыбардарга баарты-йалар кыттар стратегияларын, бырагыраамаларын чочуйа, халдыдааттарын сүүмэр-диир үлэни ыгта сылдыаллар. Манан сибээстээн, билиги «Биир ньыгыл Арасыһаа» баартыһа Саха сиринээби салаатын эрэгийинээби ситэриилээх кэмпитэтин сала-ааччыга Руслан Михайлович Платоновтыын кэпсэтибит.

– Руслан Михайлович, бэйл күүн ыгыттылаахтаах бэйбараарга бэлэмгини хайдах бара турарый? Онуоха саамый сүүнэ уонна суотталааҕа тутуй?

— Былал бэлэвэр ыһын 10 күнүгэр бодьоммут кэлим былбарга өрөстүүбүлүкэ олохтоохторо Ил Дарханы, Ил Түмэн VII ыңырыһыгар 70 дыкуутааты талыахтара. Маһы таһыһан, Дьокускай куорат олохтоохторо куорат Дууматыгар 30 дыкуутааты былбардыахтара. Оттон 21 улууска (Алдан, Амма, Анаабыр, Үөһээ Халыма, Булуу, Горнай, Ленскэй, Мэнэ Хаҥалас, Мивингэй, Муома, Нам, Нерюнгри, Ньурба, Өлөөн, Сунтаар, Таатта, Уус Алдан, Уус Маайа, Хаҥалас, Чурапчы, Эбээн-Бытантай улуустарыгар) оройуон Сэбиэттин дыкуутааттарын талыахтара. Оттон 9 улууска (Үөһээ Халыма, Горнай, Кэбээйи, Нам, Эбээн-Бытантай, Уус Алдан, Уус Маайа, Усуйаана, Таатта улуустарыгар) баһылыктары талыахтара. Өссө 21 нөһүлүк баһылыктаах уонна 7 бэрэстэбиитэллээх уорган дыкуутаата талыһыахтара.

«Биир ньгыл Арассыйа» баартыя Саха сиринээҕи салаа-та ити быйбардарга көхтөөх кыттыккы ыларга бэлэм. Кулун тутар 8 күнүттэн хандьыдааттары талыыга барыллаан куоластааһыны бэлнэр сагалалабыта. Манна уратыга дээн — хандьыдааттары сүүмэрдээн талар барыллаан куоластааһынна баар-тылалаастары сэргэ баартыяга суоктар кыттымахтарын сеп. Бэлн-этээн эттэхтинэ, баартыяга суох дьонго мангык кыабы «Биир ньгыл Арассыйа» баартыяа

эрэ бигэрэр, Бу – атын ханник да баартыйа- ба суух саамай демократичнай ньыма, Овоон хандьдаакка саамай солтоох дигбиттэрин быйбардагчнылар бэйлэрэ талан туурвоохтара.

Ил Дархан, «Бишр ныйтга» Арасмын» баартига Саха сиринээх салаатын сэжиртээрэ Айсен Николаев барыллаан куластааһынгга чигинэй киирсиниэргэ кыайыт дьон эрэ баартиаттан хандьыдаатынан буолуохтара дигэн бэлиттээн эппитэ. Бу – саамай суолталаах уонка сөптөөх. Дьон-сэргэ мань бийириир.

Бу күнлөргэ барылтаан бый-
барга кыттар бадалаах дьонтон
докумуоннар киһрэ тураллар.
Докумуону тутуу муус устар 27
күнүгүн түмүктэннэ. Манна
өссө биһр урагыны бэлэнтэххэ
сөп – докумуоннары туттарааччы-
лар ортолоругар уруккулартан
олох атын, балаһча элбэх саҥа
дьон көстөр. Саҥа дьон хаһан
бизарар саҥа күүһү, саҥа идэ-
һэлэри абадалларынан, олору
олоххо килтэриниг саҥа кыахтары
арыйалларынан үчүгэй.

Бийылгы быйбар уратыга – быйбарга бэлэмнэни байланыа дыйгылар бара турар кэмнэригэр мытыллар итэннэ РФ Бэрэс-дүйнэни быйбара буолуо сыл апа-рын итэннэ буолар.

— Барыдлаан куоластааһынгга кыттыыга туох докумуоннары ханна, хайдах туттарыахха сөбүй?

– Документуудыг бэйэ адалан
бизрэн элбэтэр тэйнчигитэн оло-
рон ыытан туттарыахха сөл. Бэйэ
адалан туттарылтыгар Тэрий-
эр комитеттэр баар сүрдүртүр
са-набыланынны уонна онтон

да атын докумуннары тикээрлээр. Ил Түмэн бичигбарыгтар хандыгддагтары талыга ыгтыл-
лмахтаах барылдан куластаа-
лынга кыттарга докумуннары
Дыкуускай к., Аммосов уул., 18
№-дээх дьыэтингэр, 413 кэб. аҕалан
туттараллар. Дыкуускай куорат
Дууматыгтар хандыгддагтары талыга
ыгтыл-лмахтаах барыл-
дан куластаа-лынга кыттарга
докумуннары Дыкуускай к.,
Киров уул., 13 №-дээх дьыэтингэр,
405 уонна 411 кэб. аҕалан тутта-
раллар.

Отгон докумуоннары онлайн электроннай көрүүнүнэн ыытарга барылтаан куластааһын PG.ER. RU сайтыгар киирэн, «Госуслуги» порталыгар авторизацияны ааһыллар, эргилтүүнэ уонка тулааннаах быһыар таһымын булан баран, пааспар, дыпулуом, онтон да атын докумуоннар сканнаммыт куопуяларынан киллэрэн, бэйэ туһунан дааннайдары толоруллар. Хандыдаатынан турбут кэнэ 30 күн иһигэр Тэрнйэр кэмингккэ хандыдаат докумуоннарын дыһтүүсүн киминэн эрэ, кууһерынан эбэтэр буостанан буолбакка, тус бэйэтэ эрэ адалан туттарар. Ол кэнэ ыам ыйын 3 күнүгэр дүөр хандыдааттар бүтэһиктээх чуолкай испиннэк-тэрэ быһаарыллар.

Огтон барилгаан куластаахын электронай көрүгүнэн ыам ыйын 22-28 күннэртэр ыытылыада. Интэрнэт-порталга куластаахын дьонго табыгастаах итээнэ дьэпэтик көстөрүнүн чыһынэй. Өрөспүүбүлүкэбит сирэ-уота улаханьнан, суолаһиһа уустугунан докумуону тутарыһа электроннай көрүг ордух. Онон докумуону тутууттан

сагдлаан куоластааһынга тийбэ барыта аһаҕастык уонна дьэнюктүк көстөр кыахтаах.

– Бу барьмлаан куоластан-
һангга туох эмэ халччых баар
дуу? Туох идэлтэх, үлэлтэх дьон
кыттан эрэлтэрнэй?

– Хандьдааггүйн 18 эбэтэр 21-тэн үеһээ саастах (ханнык таһымнаах билибарга кытгарылтан), суукка тардыллыбатах, кыранысса таһыгар бааһа уонна онно бэс биллнэгэ суох. Российскай Федерациян гражданина буолуон соһ.

Докумун туттарбыт хандь-
дааттар орто саястара 45 – сөбүтэр
уопуттаах, ыдыммыт сөрүктэ-
рын олоххо киилэрэрингэр толору
кылахтаах, сиппэт өйдөөх-санаа-
лаах дьон. Балартан 77% – эр
дьон. Үрдүк уоруктэж быраастар,
урбаанньыттар, IT-эйгэ, судаарыс-
тыбаннай уонна кэмэрээсэй
буолабатах тэрингэлэр үлэниггэр,
уонсастыбаннай дүөһүгэллэр,
сурнайыастар, байланный дьа-
һыллар кыттылыахтара баалар.

Бэйэм бу барылдаан куоластааһыҥа кыпта сылдыабын. Быыбардааҥчыларым ойбоотхөрүң — киин куорат Гагаринскай уокругуттан хандьыдаатынан турар санаалаахпын.

— Барыллаан куластааһыҥна, быыбарга санга кыттааччыларга тугу эирэс этэй?

— Бу өтгүртөр бариллаан куластааһын чэртитинэн «Полит-старт» дигэн баартыйа каадыра үүнүгэрингэ көмөлөөх бырайыага үлэниир. Ол курдук Үрдүкү бартыйыйнай оскуолаба бариллаан куластааһынга кыттарга бөлүмнөрү элэр хандылааттар биллэр-көстөр дыкутааттарга уонна политехнологтарга үөрөтүнүлэр тэриллэр. Бу ордук быйыл дойду Бэрэсидьиэнэ Арасыйылар Учутал уонна уһууаччы сылы биллэрбитинэн суолтата үрдээн бүтүрүө.

Ол бийлыгынан ээр ды-
ну идэлэрин толору баһылаабы
учуутал, урбааныныт, ханны
бағарар уопуттаах үлэһит сүбэ
ама бигэрэн, өйөөн, сайдарыгар
кыах бизирхэтэк. Тус бэйэм ич-
чаттары ороүү өйүүбүн, сөптөө
хайысханан кыахтарын сайым
наралларыгар, уопастыбалана
дыалаага калтталларыгар, систал
ларыгар сүбүһүн, дыалаанан, би-
иһа үлэһитининэн көмөлөһөбүн.

– Баартын бийлэлтэ бий-
бары тух ситхиинилэрлэх кор-
соруу?

— Салайлар баяртайга ааспыт бымыбарга ылыммыт бырагырааматтыттан барыта кэрэтэ толоруллан килэ. Кэнинки 5 сыл иһинэр баяртайга бырайыактарын кылта биэр ситимнээх национанай бырайыактарынан олоххо киирбит дыала элбэх: ону бымыбар даччылар уу харахтарынан көрөт кулгаахтарынан истэ-битэ, онон туһана, тутта сыдабаллар. Элбэх оскуолалар, ууһууаһнар, култуура, дьондор, балыһалар, суоллар, муосталар, түргэн сибээс уо.д.а. тутулан олоххо киирө туллар.

Баяртайга бичигдмэлэн бай
райлактарыгтан абынхаша, И
Дархан, баяртайга эргэийгизинээс
салаатын эскирэгээрээ А.С. Н
колэс соруудагнал Мархаа б
ийннайнуулуусалаах умайан ха
албыг дьютын оннутар сана ды
тутуутун болтурууонун шэфсто
ылан, сана дыгын уонна гараа
тутуу үлэгэ тэришэ тууар, а
мал кометтон харчы көрүүлэ
нам ийыттан Мокхуноуарга ды
тутууга сабаланыахшаах.

Хабаровский кыраай Ньылха (Нелькан) боһуолэппэтэн Евгений, Николай Карамзиннар 25 табаны Саха сиринэр эдэр табаны кыыска Ранка Илыновада тирдэллэрингэр комонү тэрийбиттэ. Маны сэргэ Дьоккуускай куоракка самбода уһуулар анал оскуолатутулуутугар бастаагы сыбаайа түһөрүлүбүтэ.

Байгалийн сулууспалаахга
торообут сирдэртгэн ичиг
таганы, тактической тнхннн
ни, аһи-үөлү, оёолортон акк
рылжккалары, суруктары у.д.
илдэ бара сыртытаха, уолат
торообут дойдугтан кэлэр х
бирдин сонун, байыытка, ком
киилэр байбуой туруктарыг
улахан суолталаадын байлзтн
лэр. Бу курдук араас хаймсал
үлэлэрбигин салгыайт.

- Руслан Михайлович, болоагы туурар бөлүбүргө болмөгүнүнн сырдаппыкка улахан махтал. Саха сириг баартыйга салалтатынан күнэт олоххо киир турар үтүгү сабаланыннаргытыт ситиһинизги бакарарбын.

Кэпэст
Елена ИВАНОВ

C3PГ33

Киһи аата киһи олоҕор-дьаһаар дьайар ураты суолталаах диэн үгүс дьон бэлиэттир. «Как корабль назовешь, так он и поплывет» диэн нуучча ос хоһоонугар да этиллэрин курдук, саҥа күн сириҥ корбут кыра киһичээн айылҕаттан айдарыллыбыт майгытыгар-сигилиитигэр, дьүүһүгэр-бодотугар дьүөрэлэхэр аатынан сүрэхтэннэбинэ, олохун суола көнө, Дьылҕа Хаан тосхойор дьоллоох түгэннэринэн толору буолар диэн бигэтик эрэнэр киһи элбэх. Онон билигин үйэбэ үгүс төрөһүт күндү көмүс биэбэй-дэригэр сөп түбэхэр аат таларга улахан болҕомтону үүрэллэр.

Аат киһи олоҕор суолтата

Араас юмнэргэ Аан дойдуга, Араассымада, Сахабын сирингэр күрднэс юмнэ буола турар быһылы-майгы, улахан хамсааһыннар, тэрээһиннэр ол күрчүк күнэргэ төрөөбүт оҕолор ааттарыгар сабыдыллаах буолааччы. Холобур, бүтүн сир-дойду үрдүнэн биллэр-көстөр үлэһиттэр, кинигэ «сулустара»,

1980-1990-с сүүлхэргэ дөлдүбүт тэлэбиндэннэтнэгэр үөдүйбүт Бразилия сериалларын дьоруой-
дара, 1980 сыллаахха буолан аас-
пыт Олимпиада уо.д.а. сорох эдэр
ышл оёолорун сүрэхтинилэрнэгэр
сүдү оруулу оонньосубуттара. Отто-
но биннигги кэмгэ хайдахый? Бу туһунан кылгастык Чурапчы
улууһун гражданская турук аак-

татын регистрацянлыр салаа
салайыгыча Туяара Шапошни-
кова билиһинсэрэр:

“Билигтэй юмныг бод
төрөөбүтүн тулунан сибидизт-
элистибэ онгорторор дыг кэр-
гэттэртэн ангаардара оёолорутар
сахалны ааты бирэлэлээр. Дээр
көлүнөз төрүт үгэстэри, обүгэлэни
улыгубакка, улахан суолта ууран

кэлэр кэнчээрн ыччатын саха кулгааҕар ураты истигирик иһиллэр, дириг суолталаах, бөбө силлэтээх омугун аатынан сүрэхтиирэ олус үчүгэй дии салгыбын. Ардыгар олус эриккэс ааттар баар буолаллар. Холобур, кыргыттарга Эйнаара, Алтаана Куо, Мия-Мария. Абылхх кэмтэн бэттэх кыргыттар ааттарыгар сахалыы Куо диир кылыс куо, кэрэ аңгар буоларын бэлэтиир эбиллэк тылы туттар буоллулар (Нарыыаана Куо, Айталыына Куо, Айылына Куо уо.д.а.). Уолаттарга эриккэс собус Эрбуол, Уруйхан, Хомло, Чакыр. Сааһар дүүн ааттары бэлэтииккэин баһарабын. Урут толору дүөз күргэнлээ оҕо төрөөбүтүн регистрациальтырга хайаан дийэтэ, аҕата иккөөн кээн өнөр-тороллор этэ. Билигин, холобур, биир төрөтүгэ кыаһан кэлбэт буоллаҕына, собулэтин «Госудуги» портал өнгүө судургутук толоруон сөп. Аастыт сылга 216 оҕо күн сирич көрбүтэ, илэрээ сыһан 30 оҕоон абылхх. Манна төрүүр дүөхтар үксэ Дьюкуускайга

обалоноро эмтэ сабыдыаллах.

Сага кыргачаны сүрхүтүп
ри таһынан килип улахан дь
ааттарын, ажаларын аатын, ар
пааныаларыгар тиниэ улар
таллара үкүсүтэ. Онук бадала
кил 14 сааһыттан үөһэ билиэ
сайыбылыаннаалаан уларыт
рыан сөл. Билырыын 20-чэ к
баа өтүгүн ГТАС манн
өтүгүн туһаммыта. Хани
бирчигинээн өр сылларга ил
сылдыбыт ааттарын уларыт
га быһаарыналларын чопчу эт
кыабым суох, ол эрэриң са б
ли юһи билиэ талар быһааб

Удуйор аймах аагын аагтат төрөспүт туулаах хатарар килчээри ыгчапшыт, нинки килбит хас бинрдин бэйлэ сүрэхтэммит ааггарын үрдүк тутан, дьонум табатык дада таайан мнээ бу аалпын нигэрбэр эбит ээ дигэн сыаналаан, олторо үтүгүт, сырдыхтык салларгыр багарабын.

Наталья СИБИРЯКОВА

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Работа в АЛРОСА: призвание и возможности

В АЛРОСА работают десятки тысяч сотрудников. Помимо алмазно-бриллиантового комплекса, в группе есть компании, которые обеспечивают деятельность добывающих предприятий, геологоразведочный, энергетический и транспортный комплексы, научно-исследовательский институт и десятки других активов, включая социальные. О том, как работает в огромной алмазной корпорации, кто и почему становится частью команды, читайте в нашем материале.

ОПЫТ И МОЛОДОСТЬ

Более 40% нынешних работников трудятся на предприятиях АЛРОСА уже больше 10 лет. Немало и тех, кто имеет стаж в компании более 25 лет и носит почетное звание «Ветеран АЛРОСА».

«Мы гордимся нашими сотрудниками и очень ценим их вклад в развитие алмазодобывающей промышленности. Компания не только поддерживает ветеранов, но и непрерывно совершенствует подходы к привлечению новых сотрудников, молодых специалистов для развития кадрового потенциала с надеждой на то, что они, как и нынешние ветераны, захотят остаться с нами надолго», — говорит заместитель генерального директора АЛРОСА Ольга Макарова.

Средний возраст работников составляет 41 год, при этом 13% от общего числа работников — это молодые специалисты. Для них компания предлагает специальные программы, включая наставничество и профессиональную подготовку, а также тренинги, справочники и сервисы для легкой адаптации.

ЕСТЬ ВСЕ УСЛОВИЯ ДЛЯ РАБОТЫ И ЖИЗНИ

Давиду Захарову 25 лет, в Удачинский ГОК он устроился прошлым летом. Отправил резюме

ме и был приглашен на работу горным мастером в горнотранспортный комплекс. Опытные коллеги и образованные взрывники, которое он получил в 2021 году в Московском университете стали и сплавом (НИТУ МИСИС), позволили ему быстро освоиться на рабочем месте. Давид работает на участке буровзрывных работ и часто бывает на карьере «Зарница» и на складах взрывчатых веществ.

«Каждое утро я выдаю наряд-задание взрывникам и машинистам буровых установок, а также передаю сводку за прошедшую ночную смену. На «Зарнице» у нас проходит один взрыв в неделю. Стараюсь делать свою работу качественно, но пока опыт работы небольшой, поэтому часто советуюсь с коллегами по цеху.

В Удачном, куда я приехал из Якутска, есть все необходимое для работы и досуга. Работать в АЛРОСА очень комфортно, условия благоприятные, например,

Социальный пакет работника АЛРОСА включает дополнительные льготы, компенсации и преимущества сверх установленных законодательством норм, среди которых ДМС, бесплатный проезд в отпуск, питание, фитнес, различные надбавки и компенсации, в т.ч. процентов по ипотеке и многое другое. Группа регулярно заключает Коллективный договор с Профсоюзом, направленный на защиту трудовых прав и интересов работников.

за жилье компенсируют часть затрат как молодому специалисту», — рассказывает Давид.

А пока молодые специалисты только осваиваются на своем рабочем месте, свой многолетний труд в АЛРОСА ни на что не променяют ветераны, связавшие свою жизнь с компанией.

КОЛЛЕКТИВ — КАК СЕМЬЯ

Оператором пульта управления Айхальского ГОКа Неля Барбанова работает вот уже более 20 лет. До этого трудилась на обогащательной фабрике, отвечала за работу рентгенолюминесцентных сепараторов. За несколько лет она изучила весь технологический процесс обогащения алмазосодержащей руды и песков, что очень помогло ей впоследствии на новом рабочем месте за операторскими мониторами. Сегодня своим богатым производственным опытом она делится с коллегами и молодежью.

«Я помню свои первые шаги в новой профессии сепараторщика на фабрике № 14 в марте 1996 года. Моим наставником был мастер участка обогащения Олег Викторович Комаров, высококлассный специалист и замечательный человек, научивший меня всем азам профессии. Самым запоминающимся событием для меня стал запуск фабрики с проектной годовой производительностью 10 млн тонн руды. Для меня осознанная трудовая деятельность началась именно на Обогащательной фабрике № 14. И с тех пор я чувствую себя на своем месте. Здесь мне все близко, знакомо, дорого. Здесь и коллектив уже как семья», — признается ветеран АЛРОСА.

ЕСЛИ ХОЧЕШЬ БЫТЬ СЧАСТЛИВЫМ, БУДЬ ИМ

«Моих родителей до сих пор тепло вспоминают айхальцы», — рассказывает старший лаборант химического анализа производственной лаборатории Айхальского ГОКа, заслуженный работник комбината, ветеран АЛРОСА Татьяна Загребельная. — Папа, Виктор Григорьевич

вич Климчук, работал сварщиком, потом механиком на фабрике № 14. Его знали как отличного мастера, который обучил немало молодых специалистов. Мама, Людмила Ипполитовна, заслуженный работник Айхальского ГОКа».

Сама Татьяна начала свою трудовую деятельность в 1996 году лаборантом в промышленно-санитарной лаборатории Айхальского ГОКа.

«Меня направили в молодой, дружный коллектив, где я получила колоссальный практический опыт. Благодаря новым навыкам и знаниям смогла погрузиться во все тонкости производственного процесса цехов Айхальского ГОКа. Освоив новую профессию, я искренне полюбила свою работу. И вот уже 27 лет жизни я посвятила работе в лаборатории. За все это время я четко осознала, насколько важно то, что мы делаем. Наша профессия — важнейшее звено в горно-обогатительном производстве. Вместе с коллегами мы следим за соблюдением экологических требований в процессе производства. Вместе с коллегами мы следим за профессиональным уровнем всего коллектива», — говорит она.

Пресс-служба АЛРОСА.

ОМВД ИЗВЕЩАЕТ

Уважаемые жители Чурапчинского улуса!!!

ОМВД России по Чурапчинскому району информирует о том, что согласно п.300 приказа МВД России № 13 от 12.01.2009г. «Об организации снабжения, хранения, учета, выдачи (приема) и обеспечения сохранности вооружения и боеприпасов в Органах внутренних дел Российской Федерации» добровольно сданные, найденные, изъятые оружие, патроны к нему и боеприпасы, за исключением признанных вещественными доказательствами, находятся на хранении в комнате хранения оружия дежурной части территориального органа МВД России на районном уровне не более 60 дней с момента находки (сдачи, изъятия), после чего сдаются на склад вооружения, где хранятся до решения вопроса об установлении их собственника или отчуждения в порядке, установленном гражданским законодательством. После принятия решения в порядке, установленном законодательством Российской Федерации оружие остается на складе вооружения для дальнейшей эксплуатации, реализации или уничтожения.

Исходя из положений части 2 статьи 20 и части 5 статьи 27 закона «об оружии», дарение и наследование гражданского оружия, зарегистрированного в Органах внутренних дел, производится в порядке, определяемом законодательством Российской Федерации, при наличии наследника или лица, в пользу которого осуществляется дарение, лицензии на приобретение гражданского оружия. В случае смерти собственника гражданского оружия до решения вопроса о наследовании имущества и получения лицензии на приобретение гражданского оружия, указанное оружие незамедлительно изымается для ответственного хранения Органом внутренних дел, его зарегистрировавшим, но не более одного года. По истечении одного года органом внутренних дел принимаются установленные гражданским законодательством меры по принудительному отчуждению оружия.

На основании вышеизложенного уведомляем о необходимости устранить причины изъятия (продать разрешение (лицензию) на хранение и ношения оружия), либо отказаться от права собственности на данное оружие с согласием на уничтожение.

А. В. ХАЛГАЕВ,

начальник тыла ОМВД России по Чурапчинскому району подполковник внутренней службы.

ИНФОГРАФИКА

Меры безопасности при гололёде

Как уберечь себя от падений и травм на скользкой дороге

Некоторые правила

Падать надо грамотно

В случае серьезной травмы обязательно обратитесь к врачу, чтобы получить квалифицированную медицинскую помощь.

БИЛЭЭНИЙ / ОБЪЯВЛЕНИЕ

Алексей Николаевич Пономарев 1993 с.т. аатыгар байгаланнай билиэт сүүнүүтүн, дьинэ суокунан аардылар.

Николай Федотович Слепцов аатыгар 2005 сылтаахха Чурапчытаахы ыспартылбайнай интэрнээт-оскуоланы бүтэрбитин туоһулуур аттестат сүүнүүтүн, дьинэ суокунан аардылар.

Чурапчы нэһилиэгин олохтооҕо, бэтэрээн учууталбыт

СЛЕПЦОВА Мария Семеновна уһун ыарахан ыарылыттан олохтон туораабытынан, кыһыгар Викторина Робертовна, күтүөтүгэр Михаил Семеновичка, сизинэригэр, чугас дьонугар диринг кутурбаммытын тирэдьбит.

С.А. Новгородец аатынан Чурапчы орто оскуолатын кэлэктиибэ.

Күндүтүк саныыр, ытыктыыр бэтэрээн үлэһипит, ор сыларга үтүө суобастаахтык үлэлээбит кэлэктиибит, Арасыйыа үөрэбинитин туйгуна, Саха сирин учууталларын учууталара, Саха Өрөспүүбүлүкэтин үөрэхтэрин сактэмүтүн Бочуоттаах бэтэрээнэ

СЛЕПЦОВА Мария Семеновна уһун ыарахан ыарылыттан олохтон туораабытынан, чугас дьонугар, оҕолоругар, сизинэригэр, диринг кутурбаммытын тирэдьбит.

Профессор Г.П. Башарин аатынан Сылай орто оскуолатын салалтата, профсойууһа, кэлэктиибэ.

Үлэ, тыыл бэтэрээнэ, Саха Өрөспүүбүлүкэтин эргинигэ Бочуоттаах үлэһитэ, Болугур нэһилиэгин уонна билиги дьинэ кэргэн ытык кырдьаҕаһа

КОЖУРОВ Николай Антонович уһун ыарахан ыарылыттан олохтон туораабытынан, оҕолоругар, кийиллэригэр, күтүөттэригэр, сизинэригэр, хос сизинэригэр диринг кутурбаммытын тирэдьбит.

Дьокуюскайтан, Хатастан, Чурапчыттан Ноовтар дьинэ кэргиннэрэ.

Хиймэл биеэсээ бүрэлдтүргийнх: 16 ч 00 м. Бусад хэмжээ бичигдсэн: 16 ч 00 м. СЭБ-аар баталсан үйлдвэр, Санхүүжилтийн үйлдвэр "Савангун" Ойгоорын бичгийн газрын байгууллага /Иргэд / "Савангун" Ойгоорын бичгийн газрын байгууллага
Хиймэл биеэсээ бүрэлдтүргийнх: 16 ч 00 м. Бусад хэмжээ бичигдсэн: 16 ч 00 м. СЭБ-аар баталсан үйлдвэр, Санхүүжилтийн үйлдвэр "Савангун" Ойгоорын бичгийн газрын байгууллага /Иргэд / "Савангун" Ойгоорын бичгийн газрын байгууллага

[illegible]